

не створення Національної бази генетичних ознак; мала чисельність існуючих лабораторій в Україні; законодавчо не врегульоване генотипування певних категорій осіб для створення ДНК-обліку; повільне наповнення бази ДНК-профілями осіб, які підозрювались або обвинувачувались у вчиненні злочинів; не створення єдиного банку даних ДНК-аналізу.

Для цього варто подбати, насамперед, про нормативно-правову та матеріально-технічну бази.

ВИКОРИСТАННЯ ДНК-АНАЛІЗУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Лук'янчиков Є.Д., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри інформаційного права та права інтелектуальної власності Національного технічного університету України «КПІ»

Знання в галузі медицини з давніх часів використовують для розслідування тяжких злочинів проти особи. Ще наприкінці ХІХ століття Уільям Уїлкокс допоміг з'ясувати обставини вбивства, встановивши у виявлених залишках трупів наявність ядів, а Бернард Спілсбері здійснив ідентифікацію Кори Кріппен за допомогою найточнішого мікроскопічного дослідження шраму від операції, що зберігся на шматочку її шкіри [1, с. 128-129].

З того часу не припинялися пошуки ідентифікації особи за слідами її біологічного походження. В 1985-1987 р. р. англійський вчений А. Джеффріс із співавторами виявив одне із сімейств ГВ-ділянок – міні-сателітну ДНК, яка розташовувалася відразу в декількох локусах хромосом. Загальна структурна організація міні-сателітної ДНК виявилась індивідуальною для кожної людини, що було сприйнято судовою медициною для ідентифікації особи за її слідами, в яких міститься біологічна речовина.

Людина, як об'єкт матеріального світу характеризується багатьма ознаками, за якими можна проводити ідентифікацію: сліди рук, ніг, зубів та інших частин тіла є носіями різної

інформації (дактилоскопічної, трасологічної, одорологічної) про об'єкт, що їх залишив. В ряді випадків такі сліди (через різні обставини) не придатні для дактилоскопічних або трасологічних досліджень. Проте у них міститься інформація про біологічні властивості людини. Її носіями є будь-які виділення організму людини, частинки шкіри, волосся тощо, які відділилися і залишилися на місці вчинення злочину, а також трупи або їх частини.

На першому етапі впровадження методу генотипоскопічної ідентифікації в практику певною мірою стримувалося тим, що для дослідження були придатні об'єкти біологічного походження (кров, сперма, волосся, кісткові тканини тощо), якщо в них збереглися молекули ДНК.

На сучасному етапі активно впроваджується в практику метод, що дозволяє досліджувати навіть незначні кількості зруйнованих молекул ДНК. Це дозволило усунути одну із перешкод на шляху практичного судово-медичного і криміналістичного використання методу, яка полягала в обмеженості матеріалу, необхідного для проведення результативного дослідження за обсягом і якістю [2, с. 70].

Застосування даного методу в практику правоохоронних органів дозволяє ідентифікувати будь-які об'єкти біологічного походження, якщо в них збереглися молекули ДНК. В першу чергу це стосується особи, яка вчинила злочин і залишила сліди біологічного походження. У цьому зв'язку, при роботі з слідами на місці вчинення злочину слід дотримуватися певної послідовності у застосуванні методів їх виявлення та вилучення, щоб забезпечити можливість проведення генотипоскопічних досліджень.

У даний час дослідження біологічних об'єктів методом ДНК-аналізу проводиться на базі сектору молекулярно-генетичної експертизи відділу біологічних експертиз ДНДЕКЦ МВС України.

Використання даного методу ідентифікації особи за біологічними слідами дозволяє вирішити ряд завдань. По-перше,

встановити належність біологічних слідів (кров, сперма, слина, волосся, м'язова, епітеліальна та кісткова тканини) виявлених на місці злочину конкретній особі, яка підозрюється у його вчиненні.

По-друге, встановити, що біологічні сліди, вилучені з місць нерозкритих злочинів, належать одній особі. Це дозволяє висунути версію про вчинення серії злочинів однією особою, об'єднати наявну інформацію про розрізнені злочини та під іншим кутом підійти до її оцінки і складання психологічного профілю злочинця.

По-третє, здійснити перевірку ДНК-профілів виділених з біологічних слідів, вилучених з місця нерозкритого злочину за інформаційними базами ДНК-профілів, що формуються правоохоронними органами. Позитивний висновок про встановлення особи, за результатами такого дослідження має оцінюватись нарівні з іншими доказами. Практиці відомі випадки, коли в організмі людини виявлено два ДНК-профілі. Це стало наслідком пересадки кісткового мозку від донора. Дана проблема привернула увагу науковців і дістала обговорення на зустрічі Американського товариства генетики людства (American Society of Human Genetics-ASHG) [3, с. 252].

По-четверте, диференціювати ДНК у змішаних слідах біологічного походження (згвалтування жертви декількома особами) та встановити кількість осіб, яким належить біологічна речовина.

По-п'яте, ідентифікувати останки розчленованого трупа, жертв катастроф або загибелі людей у місцях бойових дій чи терористичних актів, коли близькі родичі живі (з жовтня 2014 р. створено базу ДНК-профілів, що дозволяє встановити загиблих в зоні АТО).

По-шосте, встановити, чи є родинні зв'язки між особами у випадках спірного батьківства, дітовбивства, крадіжки чи підміни дітей, а також братами та сестрами.

Широкі можливості ДНК-аналізу в ідентифікації об'єктів за слідами біологічного походження, як і будь-які інші дослідження,

в кримінальному провадженні не слід ідеалізувати. Не випадково, що науковці звернули увагу на можливості і способи фальсифікації об'єктів ДНК-ідентифікації. Певною мірою цьому сприяє сучасне інформаційне поле, що створюється телебаченням і пресою, а також набуття злочинного досвіду в місцях відбування покарання.

Об'єкти біологічного походження, зазначає І. О. Перепечина, легко знайти та підкинути на місце вчинення злочину. Вони є скрізь: залишені недопалки сигарет, ємності з під напоїв, гумова жуйка, презервативи в парках, скверах, на пляжах та в інших місцях. Виявлення таких слідів на місці злочину та перевірка за базами даних може повести слідство хибним шляхом. Якщо особа перебуває на обліку, для перевірки її причетності до злочину будуть витрачені значні сили і час, а якщо біологічний об'єкт буде підкинуто від невідомої особи, встановити її буде неможливо [4, с. 192-193].

На завершення слід зазначити, що дослідження біологічних слідів людини має здійснюватися за різними напрямками для отримання об'єктивної інформації не тільки про джерело їх походження (конкретну людину), але і відповідність часу утворення біологічних слідів часу вчинення злочину. Якщо злочинець заздалегідь приготував предмет з біологічним матеріалом, а потім підкинув його на місце злочину цей час буде відрізнятися, що потребує ретельної перевірки і співставлення з іншими доказами у провадженні.

Список використаних джерел:

1. Торвальд Ю. Век криминалистики / Ю. Торвальд. – М. : Прогресс, 1984. – 326 с.
2. Галдецька І. Г. Актуальні питання значення генотипоскопічної експертизи при розслідуванні злочинів / І. Г. Галдецька // Актуальні питання теорії і практики криміналістичної науки. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 50-річчю кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії

внутрішніх справ, 23 січня 2015 р. – К. : Видавничий дім «Гельветика», 2015. – С. 70-72.

3. Волинська А. М. ДНК-ідентифікація у розслідуванні тяжких злочинів / А. М. Волинська // Актуальні питання теорії і практики криміналістичної науки. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 50-річчю кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, 23 січня 2015 р. – К. : Видавничий дім «Гельветика», 2015. – С. 251-252.

4. Перепечина И. О. Фальсификация объектов ДНК-идентификации как способ противодействия расследованию / И. О. Перепечина // Криміналістична наука: витoki, сучасність та перспективи: збірник мат-в I Міжнародної наук-практ. конф., присвяченої 90-річчю з дня народж. В. К. Лисиченка та 92-річчю з дня народж. І. Я. Фрідмана. – Ірпінь: Міжрегіональна фінансово-економічна академія, 2012. – С. 192-194.

ТИПОВІ НЕДОЛІКИ, ЩО МАЮТЬ МІСЦЕ ПРИ ВИЛУЧЕННІ БІОЛОГІЧНИХ СЛІДІВ ТА ПРИЗНАЧЕННІ ЕКСПЕРТИЗ, А ТАКОЖ МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ

Марковіна А.О., студент 3-го курсу навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

На сьогодні молекулярно-генетична експертиза є однією з найважливіших в розслідуванні тяжких злочинів. Вона є унікальним інструментом ідентифікації особи та формування доказової бази, оскільки ДНК-профілі можуть бути отримані з великого переліку біологічного матеріалу (кров, слина, волосся, лупа, м'язова, кісткова та інші тканини людини), який містить клітини з ядрами. Проте, слід звернути увагу на відсутність можливості визначити ДНК-профілю з слідів (зразків) поту та сечі. В той же час існують певні особливості та проблемні питання під час роботи із слідами біологічного походження,